

Jana z Arku - (†1431); franc. Jeanne d'Arc à Domremy; tiež zvaná *panna Orleánska*; francúzska hrdinka a bojovníčka proti Angličanom v storočnej vojne; pozri *pastier* (Biedermann)

http://sk.wikipedia.org/wiki/Storo%C4%8Dn%C3%A1_vojna

<http://www.historytoday.com/helen-castor/joan-arc-new-visions-or-old>

https://www.google.sk/search?q=Jeanne+d%27Arc&espv=2&biw=1858&bih=995&tbm=isch&tb_o=u&source=univ&sa=X&ved=0CIEBEIkeahUKEwio1MW20IjJAhVBHBQKHSpTAKw

Autor neuvodený: Jana z Arku (olej na pergamene, miniatúra, 1450-1500)

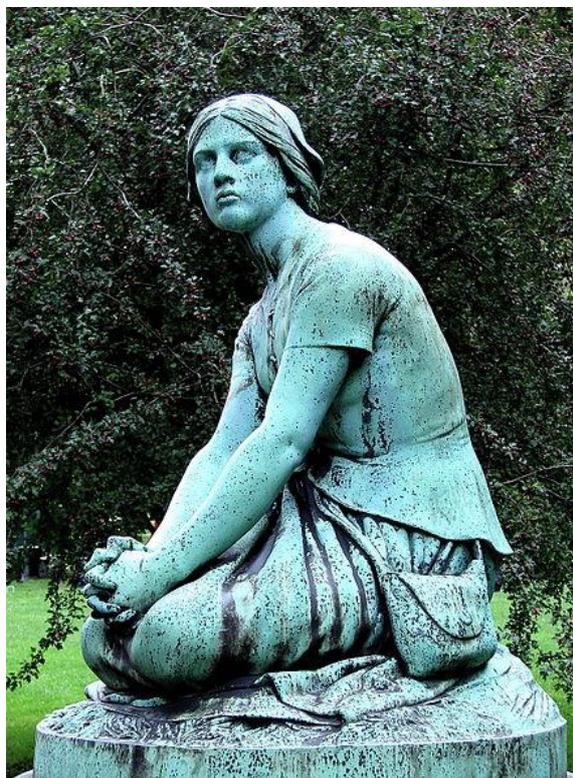
Jana z Arku na koni (ilustrácia z rukopisu, 1505)

P. P. Rubens: Jana z Arku pri modlitbe (1620)

J. Matejko: Panna Orleánska (1886)

H.-M.-A. Chapu: Jana z Arku (mramor, 1872)
H.-M.-A. Chapu: Jana z Arku (bronz, Kodaň, 1870)

F. Rude: Jana z Arku načúva svojmu hlasu (19.st.)

J. Bastien-Lepante: Johanka z Arku (1879)

Jandžudž a Mandžudž/Jadžúdž a Mádžždúž - Biederman v súvislosti s heslom „*Gog a Magog*“: v islamskej mytológii (pozri *islam*) prosil jeden z ázijských národov rímskeho cisára *Alexandra Veľkého* (4.st.pr.Kr.) o pomoc proti prenasledovaniu Jandžudžom a Mandžudžom; ten („Dvojrohý“) dal zhotoviť múr zo železa a bronzu, ktorý nebolo možné preraziť a ktorý chránil trpiace obyvateľstvo; vymknutý (neveriaci) ľud sa noc čo noc pokúšal žeravými a ako nôž ostrými jazykmi preraziť kovovú stenu; avšak zakaždým, keď sa rozvidnelo, museli útočníci ujsť, lebo *Alah* znova múr obnovil; na konci dní (sveta) však *Alah* prisľúbil, že ohrozovaní obyvatelia, modliaci sa k nemu, sami múr prerazia; prikázal im, aby zničili všetkých neveriacich skôr, ako on sám ich vrhne do Gehenny (*pekla*); podľa *exegétov* treba Jandžudža a Mandžudža chápať ako démonov *Goga a Magoga* známych z biblickej mytológie (pozri *Apokalypsa*); sú to synonymá pre silu *chaosu*; pozri *démon*

Janeček Ota -

O. Janeček

jang - *čínsky symbol* pre mužský a nebeský princíp (slnko, pozitívny) v podobe draka; pozri zlato, jin, bod; trigramy/pa-kua; kruh rozdelený sigmoidou na dve časti s čiernou bodkou na bielom poli...; feng-chuan; ženšen; straka; bažant (Biedermann); sova (Becker); feng-chuang (Eberhard)

jangšaorská kultúra - rane neolitická kultúra červenej keramiky v severnej Číne z 6.-4.st.pr.Kr.; na červenom podklade čierny geometrický vzor kaligrafického charakteru, zrejme funerálnej symboliky; pozri čínske umenie

janičiari - elitný peší zbor tureckej armády, tvorený zvyčajne z juhoslovanských zajatcov obrátených na islam; pozri *Osmani*

Jankovič Jozef -

J. Jankovič: Novoročenka

J. Jankovič: Novoročenka

Jánoska Teodor - pozri *Kunstverein/Bratislavský umelecký spolok Kunstverein*

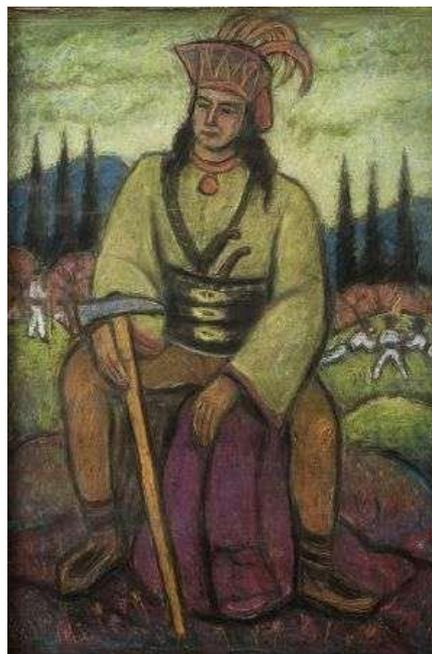
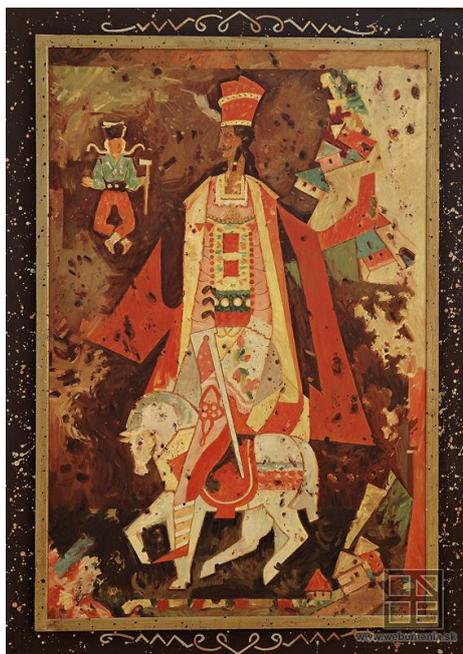
T. Jánoska: Bratislavský hrad

Jánošík Juro - (1688-1713), slovenský ľudový hrdina, vojak Rákocziho a cisárskej armády, vodca zbojníckej družiny operujúcej na strednom a stredozápadnom *Slovensku*; zajatý a popravený 1713; pozri *povstanie*

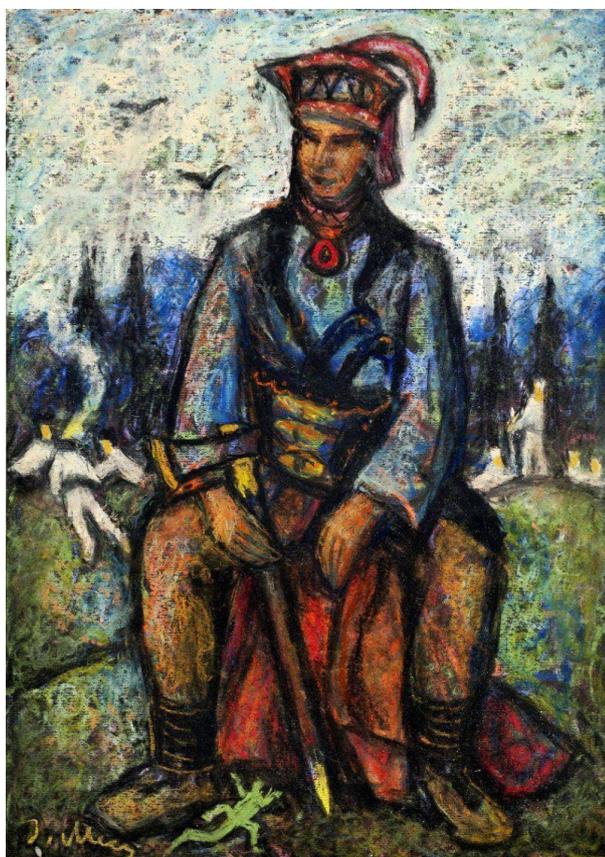

J. Kulich: Juro Jánošík

A. Trizuliak: Jánošík

E. Fulla: Jánošík na bielom koni
J. Alexy: Jánošík a jeho družina (1938)

J. Alexy: Jánošík (1950)

J. Alexy: Jánošík 1712 (1952)

J. Alexy: Jurko Jánošík (1952-1953)

J. Alexy: Jánošík, Anka, Jurák (1942-1962)

J. Alexy: Ej hory, hory... II. (1952)

J. Alexy: Pijú chlapani, pijú (1952)

J. Alexy: Jánošíkova družina (1952)

J. Alexy: Jánošík a pandúri (1952)

J. Želibský: Chytený Jánošík (1944)

V. Hložník: Jánošík (1948)

V. Hložník: Smrť Jánošíkova I. (1950)

L. Fulla: Jánošík a jeho družina (1962)

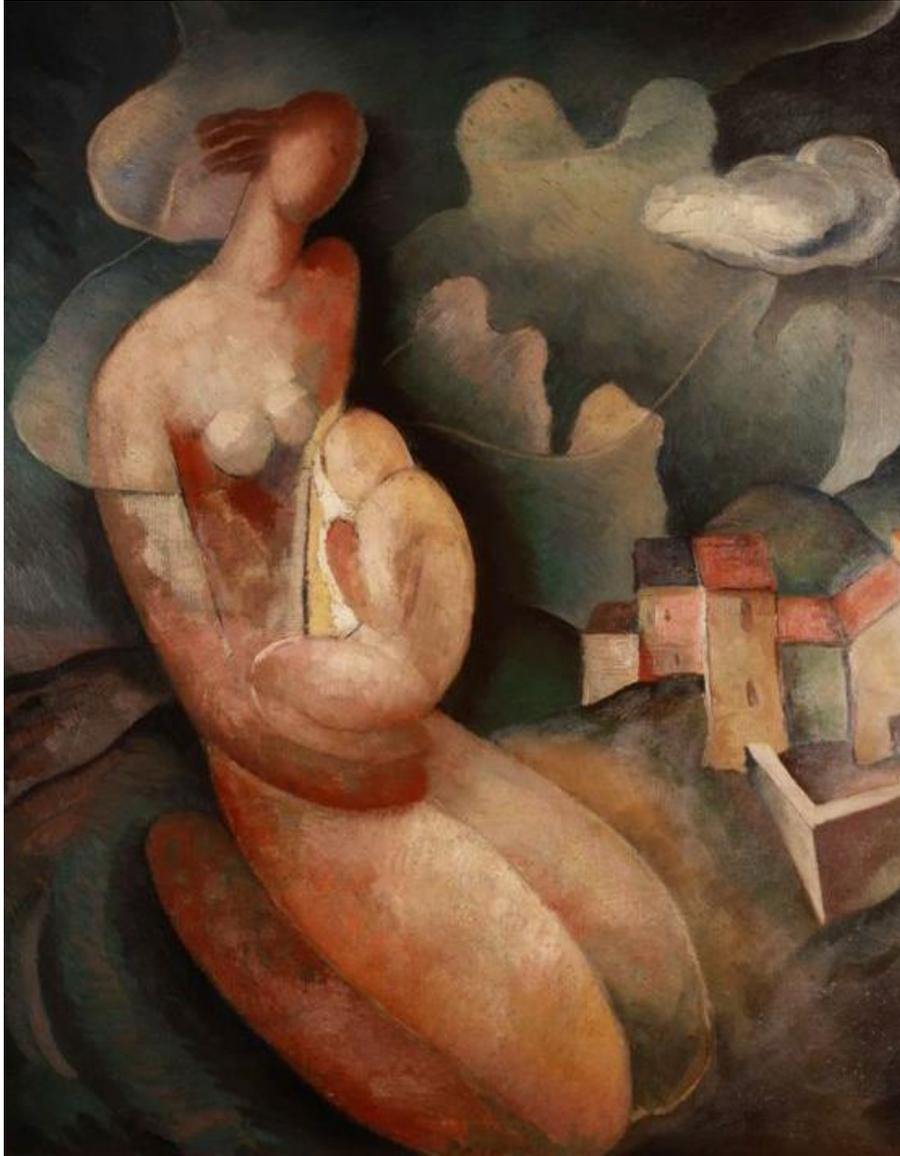
Janoška Teodor - (†1960); maď. Tivadár Janoska; sklársky výtvarník, maliar, pedagóg, grafický dizajnér pôsobiaci v Bratislave; Theodor Jánoška dospel vo svojej zrelej tvorbe (podobne ako viacerí maliari bratislavského Kunstvereinu) k zvláštnemu variantu sociálne sentimentálneho *novoklasicizmu*, čerpajúceho z tvarovej askézy *P. Cézanna*; 1910-14 študoval na VŠVU v Budapešti, po 1918 pôsobil ako maliar, úžitkový grafik a priemyselný návrhár v Bratislave, od 1949 výtvarný pedagóg v Szegede; spoluzakladateľ spolkov Szlovákiai úttörő művészek a Maďarskej vedeckej, literárnej a umeleckej spoločnosti (oboje založené 1931); pozri *slovenskí maliari*

http://www.webumenia.sk/web/guest/detail/-/detail/id/SVK:SNG.O_1951/Teodor%20Jano%C5%A1ka

https://www.google.sk/search?q=J%C3%A1no%C5%A1ka+Tivadár&espv=2&biw=1858&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CCgQsARqFQoTCKbssdjX_sgCFYaHcgodPo8OWw&dpr=1

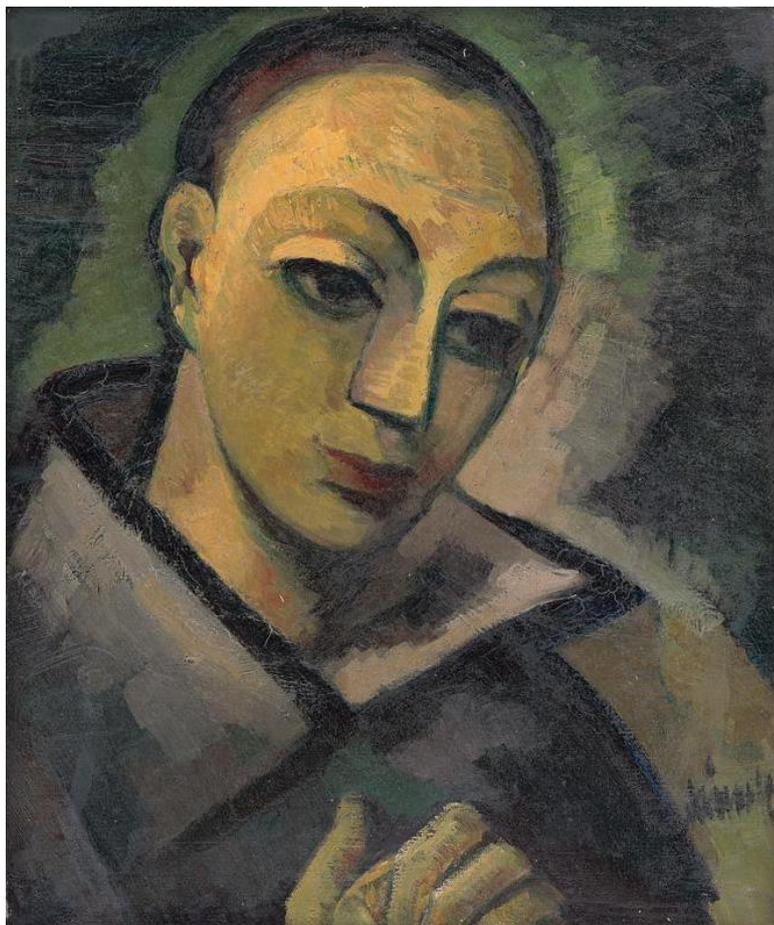
T. Janoška: Bratislavský hrad (1925-1935)

T. Janoška: Matka a dieťa

T. Jánoška: Žena s dieťaťom

T. Jánoška: Mních (1925)

Janov - pozri *Jacob de Voragine, Taliansko; janovskí maliari*

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Janov_\(Taliansko\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Janov_(Taliansko))

A. van der Cabel: Janovský prístav (1660)

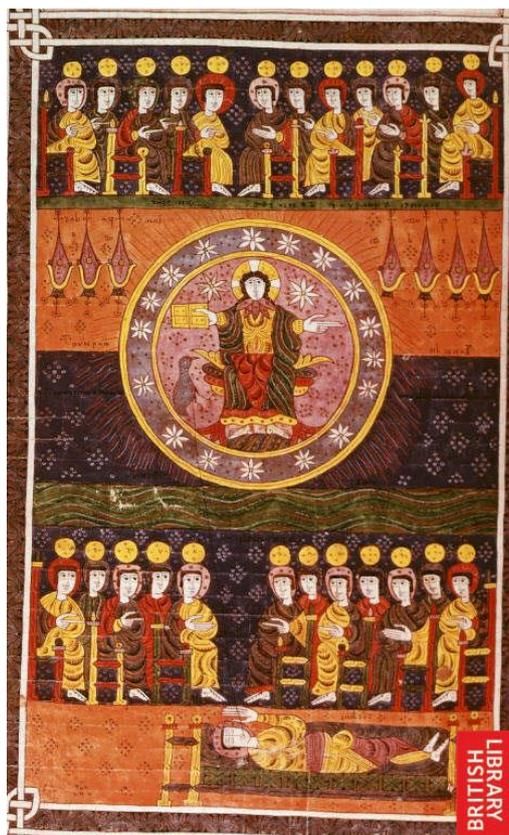
Alessandro Magnasco: Oblasť San Fruttuoso, pohľad od vily Saluzzo Bombrini Albaro (1740)

Jánova apokalypsa - *apokalypsa Jánova*

Jánov apokryf/Jánovo apokryfné evanjelium - Heriban: *koptský* spis pochádzajúci z obdobia okolo roku 150; ide o najdôležitejší text o gnostickej *mytológii* a *kozmogónii*; pravdepodobne nepatrí k nijakej osobitnej gnostickej sekte; bohatými údajmi o židovských tradíciách, ako aj kresťanskými prvkami má veľký význam pre štúdium vzniku *gnosticismu*

Jánov rebrík - *rebrík Jánov*

Jánovo videnie Boha v nebi - (*Zjavenie Jána 4,1-5*); epizóda z *Oslavy Boha Stvoriteľa*; pozri *Ján stúpa do otvorenej nebeskej brány*, *apokalyptické motívy*

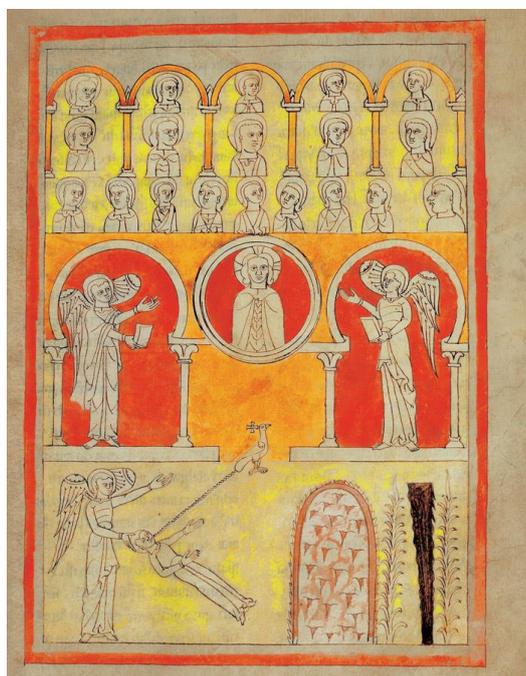
(4,2-6. Sedem ohnivých lúč). **Jánovo videnie Boha v nebi. Dvadsaťštyri starcov** (Beatus Silos, 1109)

(4,2-6. Oslava Boha Stvoriteľa). **Jánovo videnie Boha v nebi. Dvadsaťštyri starcov** (Beatus z Turín, 1100)

(4,1-6. Sedem ohnivých lúp). Jánovo videnie Boha v nebi (Beatus Facundus, 1047)

(4,2-6. Oslava Boha stvoriteľa). Jánovo videnie Boha v nebi (Beatus Turin, 1100)

(4,3-5. Sedem ohnivých lúč). **Jánovo videnie Boha v nebi. Dvadsaťštyri starcov** (Beatus Girona, z 2.pol. 10.st.)

J. Duvet: Otvorená nebeská brána. Sv. Ján povolaný do neba. Baránok Boží prijíma od Boha knihu života. Dvadsať štyri starších (rytina, 1546-1555) 4

Jánovo videnie siedmich svietnikov - prvý z pätnástich drevorezov *Apokalypsy Dürerovej*; zodpovedá námetom zvaným tiež *Videnie siedmich svietnikov/Sedem ohnivých lámp/Sedem fakiel/Sedem svetiel (Zjavenie Jána 4,5)*

A. Dürer: Jánovo videnie siedmich svietnikov

Janov - pozri *Taliansko*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Genoa>

<http://it.wikipedia.org/wiki/Categoria:Genova>

janovská architektúra -

http://it.wikipedia.org/wiki/Categoria:Architetture_di_Genova

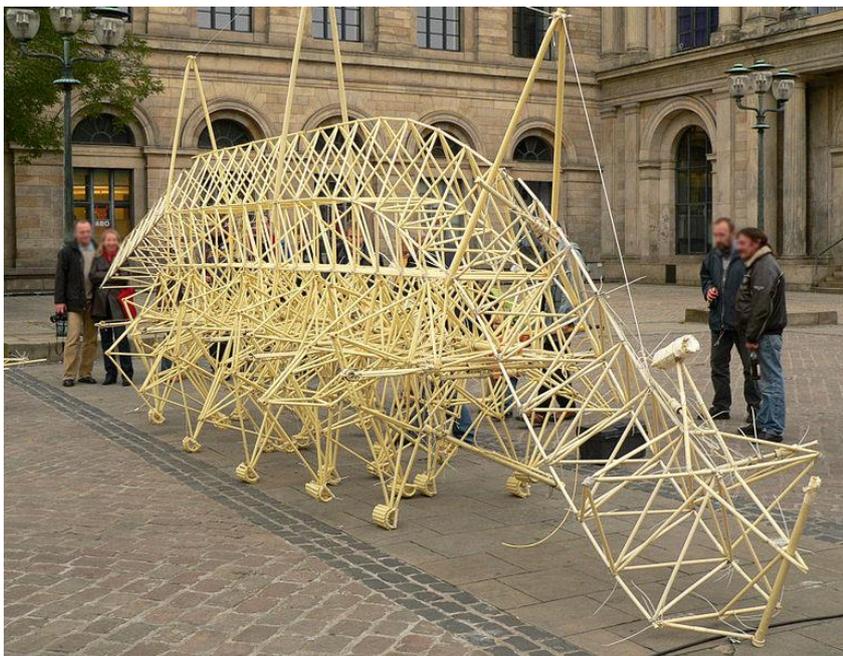
janovskí maliari - pozri *G. De Ferrari, G. B. Castiglione, A. Magnasco; talianski maliari*

<http://translate.google.sk/translate?hl=sk&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Antaeus&prev=search>

janovský grál - *grál janovský*

Jansen Theo - (*1948); holandský umelec a kinetický sochár; vytvára obrovské štruktúry, ktoré sa podobajú na kostry zvierat alebo hmyzu, pohybujúce sa vplyvom vetra pozdĺž piesočnatej pláže; veľké mobilné stavby sú postavené pripojením a formulovaním tenkých žltých potrubí v PVC, typov používaných v elektrotechnike pre smerovanie vedenie o elektrických inštalácií, ktoré sú zostavené s lepiacou páskou, gumičkami a sťahovacími páskami; k týmto materiálom sú pridané fľaše z recyklovaného polyetylénu, drevené palice a dokonca aj palety; objekty sú podobné obriemu hmyzu alebo veľkým zvieracím kostrám; pohybujú sa v piesku po pláži pomocou veternej energie; v priebehu doby formy získali formou homeostázy možnosť ukladať veternú energiu vo fľašiach vo forme stlačeného vzduchu pre zabezpečenie autonómie v neprítomnosti vetra, ale aj pri vykonávaní primitívnych foriem vnímania schopností proti vonkajšiemu prostrediu, a to prostredníctvom jednoduchého snímača z rovnakého základného materiálu, a s vykonávaním elementárnych foriem skladovanie, kombinácie prvkov, ktorá umožňuje Strandbeestom zmeniť svoje správanie na základe vnímania; Jansenove práce sú fúziou umeleckej tvorby a vynálezu strojárstva, v televíznej reklame slávneho automobilového spoločnosti; Jansen povedal, že „hranice medzi umením a technikou existujú len v našich mysliach“

http://en.wikipedia.org/wiki/Theo_Jansen

T. Jansen: Strandbeest

Janssens Abraham - (†1632); *flámsky* barokový maliar; považovaný po *Rubensovi* za najlepšieho historického maliara svojej doby (pozri *historická maľba*)

http://en.wikipedia.org/wiki/Abraham_Janssens

http://art-magique.blogspot.sk/2012_01_01_archive.html

A. Janssen: Nárek nad mŕtvym Kristom (1621-1622)

Janssens Hieronymus - (†1693); tiež alebo Jeroom Janssens; flámsky žánrový maliar známy pre svoje námety *elegantnej spoločnosti*, ktoré sa venuje tancu, hudbe alebo hre; mali vplyv na vývoj žánru *konverzačných kusov*; tiež maľoval architektonickej scény skutočných alebo imaginárnych palácov, kostolov, chrámov a umeleckých galérií

https://en.wikipedia.org/wiki/Hieronymus_Janssens

G. de Witte, H. Janssens, W. S. van Ehrenberg: Interiér kabinetu zberateľ umenia sa s mnohými návštevníkmi (konverzačný kus, 1639-1693)

W. S. van Ehrenberg, H. Janssens: Interiér žalára s elegantnými postavami (1645)

Jansz van der Schoor Aelbert - (†1662)

https://www.google.sk/search?q=Aelbert+Jansz+van+der+Schoor&espv=2&biw=1830&bih=995&tbm=isch&imgil=IMsTdu4FQzifgM%253A%253BR_Lq1UTVc1-brM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Foptimisticpursuits.com%25252F2009%25252F06%25252F19%25252Fbeauty-construction-destruction%25252Fdetail-form-vanitas-still-lifeskulls-on-a-table-aelbert-jansz-van-der-schoor-c-1660-2%25252F&source=iu&pf=m&fir=IMsTdu4FQzifgM%253A%252CR_Lq1UTVc1-brM%252C_&usg=__h8CDrjVTGUMMBmYJ459JqEGH_AQ%3D&ved=0CCoQyjc&ei=2Eo1V_IzGI4aNyWpdloGgCw#facr=__&imgdii=__&imgrc=IMsTdu4FQzifgM%253A%3BR_Lq1UTVc1-brM%3Bhttp%253A%252F%252Fcanvas7.files.wordpress.com%252F2009%252F06%252Fdetail-form-vanitas-still-lifeskulls-on-a-table-aelbert-jansz-van-der-schoor-c-16601.jpeg%3Bhttp%253A%252F%252Foptimisticpursuits.com%252F2009%252F06%252F19%252Fbeauty-construction-destruction%252Fdetail-form-vanitas-still-lifeskulls-on-a-table-aelbert-jansz-van-der-schoor-c-1660-2%252F%3B460%3B300

A. Jansz van der Schoor: Zátišie vanitas (17.st.)

jantár – tiež názvy *ambra žltá, sukcinít, succinum, elektron, electrum*; termín jantár odvodený z litovčiny; nem. termín bernstein (agstein) podľa slova bernen – „pálenie“, lebo kameň je horľavý

www: historický termín pre jantár je *agštejn, akštyn, aiststein*

-*živica* pravekých ihličnanov, žltej až tmavohnedej farby, priehľadná aj zakalená; v *staroveku* považovaná za živý kameň s *magickým* a *liečivým* účinkom; surovina pre *laky jantárové*; pre svoju tekutosť, spojenie s vlhkosťou a pre svoju ľahkosť jantár s staroveku považovaný za *živý kameň* (ťažké kamene považované za mŕtve); jantáru prisudzované *magické* a liečivé účinky (pozri *liek, liečivo*) > pripravovalo sa z neho *kadidlo* (vo zmesi s *myrhou* kadidlo používané pri *pohrebe*); jantár symbolom *smútku nad smrťou* (pozri *Heliady*) > tiež viazaný na symbol *topoľa*; pre svoju krásu jantár hodnotený už v 2.tis.pr.Kr. v *Babylónii*, neskoršie v *Kréte* a *Mykénach*; nájdený aj v egyptských hrobkách (pozri *pyramídy*) okolo 1555 pr.Kr.; jantár a *zlato* v umení Východu znamenali *lásku* (pozri *ornament*); zafarbenie podľa nálezisk: modrý (*Sicília*), čierny *gagát* (*Rumunsko*), zakalený *valchovit* (*Čechy*); pozri *jantárová cesta, móda; Faetón*

Täubl: *fosílna živica* ihličnanov z doby treťohornej; jantár nachádzaný z zrnách, kusoch rôznych tvarov, veľkostí aj farieb od medovožltej, hyacintovo červenej až hnedej; niektoré kusy majú obláčikovo zakalené miesta (vzduchové bubliny) alebo uzatvárajú hmyz, zvyšky rastlín, zrnká piesku apod., čo je najlepšou známkou pravosti; jantár je priehľadný, niekedy však takmer nepriehľadný; chemickým zložením je to uhlíkovdík; tvrdosť 2-3, hustota 1; náleziská pri pobreží Baltského mora, Poľsko, bývalý Sovietsky zväz, Nemecko, Dánsko, Švédsko; ľadovcom bol jantár zavlečený aj do *Čiech*, kde sa nachádza v usadeninách (Sliezsko); jantár sa brúsi do tvaru *mugle/čočkovca*, do tvaru prevrútaných guľiek a olív na navliekanie a do tvaru *butonov; ambroid* je vyrobený z drobných kusov jantáru zlisovaných za tepla (teplota tavenia 300-350 stupňov Celzia); opál sa napodobňuje *celuloidom*, rôznymi *kopálmi* a *kolofóniou*; pozri *gagát*

www: Vznik jantáru. Jantár začal vznikať v prehistorických dobách, a to zhruba pred 50 miliónmi rokov, najčastejšie sa však nachádzajú kusky staré 25 až 40 miliónov rokov. V severnej Európe v tomto období vďaka náhlejšej subtropickej klimatickej zmene boli vytvorené ideálne podmienky na rast ihličnanov. Teplota a vlhkosť okolia stúpla. Stromy tak vďaka vysokej teplote vytvárali nadmerný sekrét živice. Stromy prirodzene produkujú živicu ako ochranu proti chorobám a napadnutiu hmyzom, alebo keď majú poškodenú kôru, alebo ak už boli napadnuté kôrovcami a podobným hmyzom. Veľké výrony živice vznikali pri väčších poškodeniach (ulomení konára, zlomení celého stromu), pri búrkach a silnom vetre. Z týchto živíc sa potom odparili prchavé terpény, čo malo za následok ich rýchle stvrdnutie. V dobe povodní a dažďov sa tieto stvrdnuté živice odlúpli a spolu s lesnou pôdou sa odplavili do potokov, riek a morí. Než sa však zo živice

stal jantár, musela prejsť rôznymi formami transformácie. Ide o procesy polymerizácie, oxidácie, izomerizácie, kvasenia a konečný proces zrenia v alkalickéj zemine. Avšak živica z nie každého stromu sa môže premeniť na jantár. Smola daných stromov musí byť zároveň odolná proti hnilobe a tleniu. Väčšina živcových zárodokov neprežije intenzívne pôsobenie slnka, dažďa a extrémnej teploty. Jantár sa líši podľa toho, z akej živice sa formuje. Napríklad za baltský jantár sú zodpovedné ihličnany z čeľade dážnikovcovité. V Amerike jantár pochádza zo stromu nazývaného jatoba, v Indii z východoindického vateria indica a v Austrálii z damarovníka južného.

Pôvod jantáru. Najbohatšie ložiská baltského jantáru sa nachádzajú v oblasti ležiacej v blízkosti Baltského mora. Najväčšie náleziská sú umiestené na Sambijskom polostrove a pri ruskom Kaliningrade. Oplývajú tzv. modrou pôdou, čo je zemina vznikajúca iba v moriach, obsahuje glaukonit a vyskytuje sa 25-40 m pod úrovňou terénu. V tejto oblasti sa jantár ťaží od roku 1860.

Baltský jantár. Významné náleziská jantáru sa objavujú taktiež v Rumunsku, na Sicílii, Madagaskare, v Taliansku, Japonsku, Mjanmarsku, Mexiku a Kanade a všade tam, kde boli podobné podmienky vzniku. Najstaršie nálezy pochádzajú zo Sibíri, Mongolska a Číny. Dosiaľ nedostatočne preskúmané sú drobné úlomky jantáru zo sedimentov v Illinois v USA. Špecifické jantáre sa dajú nájsť v Dominikánskej republike, kde sa vyskytujú ojedinelo aj jantáre s nádychom modrej farby. Tento jantár pochádza z oveľa mladšej doby treťohôr. Na našom území sa dá jantár nájsť v Bielych Karpatoch, na severnej Morave a v Šluknovsku. Prostredie, v ktorom sú jantáre utvárané, im dodáva špecifický charakter. Jantár z jednej časti planéty bude teda úplne iný než jantár z ďalšej krajiny alebo kontinentu. Pre jantáre z Nového Zélandu je napríklad typické, že obsahujú prímes čierneho uhlia, ktoré sa vyskytuje v miestach jeho vzniku. Odlišnosti jantáru od iných drahokamov. Na rozdiel od iných drahokamov má jantár tzv. amorfnú (beztvarú) štruktúru, čo zistíme, pokiaľ ho začneme skúmať pod mikroskopom. Väčšina drahokamov má tzv. kryštalickú štruktúru, ktorá pod rozlíšením mikroskopu vynikne pravidelným tvarom. Naopak jantár charakterizuje to, že netvorí kryštály ako nerasty a vzniká stuhnutím organickej hmoty do rôznorodých tvarov. Jantár má veľmi nízkumernú hmotnosť, a preto je až prekvapivo ľahký. Malá hustota mu tak nedovolí potopiť sa v pohári slanej vody a zostáva plávať na hladine. Práve pre tieto vlastnosti nie je jednoduché ho napodobniť a falošný jantár ľahko rozpoznať. Po vhození do poháru slanej vody totiž na rozdiel od prírodného jantáru klesne na dno. Ako pri každom drahokame je pre určenie ceny jantáru dôležitý nie len jeho vzhľad, ktorý môžete posúdiť voľným okom, ale aj ďalšie charakteristiky, ktoré sa pri drahých kameňoch spravidla posudzujú. Pri jantári je dôležité zamerať sa predovšetkým na farbu, čistotu, lesk, tvar a brus, poprípade aj na úpravu. Farba (color): Nie je jantár ako jantár. Záleží už na tom, v akej časti stromu vznikol – živica mohla stvoriť kvapku či kvapku, mohla tiecť po kôre alebo mohla stiecť až na zem, prípadne mohla vyplniť dutiny alebo praskliny vo vnútri stromu. To potom určuje kvalitu jantáru – môže byť úplne číry, polopriehľadný, zakalený alebo nepriehľadný. Taktiež sa farba mení do rôznych odtieňov žltej, oranžovej, hnedej až po bielu. Na jednom kúsku môže byť aj niekoľko farebných odtieňov. Časté sú aj rôzne fluidné štruktúry, zakalené časti kameňa a podobne. Skrátka jantár je materiál mnohotvárný a priam ideálny na šperky. Pozor, jantár môže časom oxidovať a môže zmeniť farbu. Práve jantár osadzovaný do šperkov býva k oxidácii náchylný a jemná priesvitná žltá alebo oranžová môže postupne stmavnúť do červenej hnedej a nakoniec čiernej. Farba jantáru. Úplne bežný je číry, žltý a jasne oranžový jantár, ktorý sa veľmi často osadzuje do strieborných šperkov. Na rozdiel od toho je hlboký zelený odtieň jantáru veľmi vzácny a jeho cena prevyšuje hodnotu bežných farieb. Veľmi výnimočne sa objavuje jantár modrý, ktorého odtieň vynikne iba pri určitom druhu svetla a ktorý väčšinou pochádza z Dominikánskej republiky. Prevzácny červený, tzv. "čerešňový" jantár sa cení iba v mimoriadne hlbokých a sýtych odtieňoch. Mliečne biely jantár bez nečistôt vyhľadávajú kvôli jeho nezvyčajnosti umelecky zameraní klenotníci. Čierny a hnedý jantár zafarbujú nečistoty z močiarov. Na jasnom svetle sa však odtieň mení v tmavočervenú či hnedú, čo využívajú klenotníci pri výrobe originálnych klenotov.

Čistota (clarity): Jantáre môžu byť priesvitné bez akýchkoľvek inklúzií až nepriehľadné a plné inklúzií. Môžeme povedať, že čím je jantár čistejší, tým bude vyššia aj jeho cena. Inklúzie sú na druhú stranu dôkazom pravosti prírodného pôvodu jantáru. Niektoré jantáre môžu mať vo vnútri vzduchové bublinky, ktoré vznikajú počas fosilizácie. Vnútorne inklúzie tiež môžu dať jantáru zvláštny farebný nádych. Obsah pyritu mu napríklad dodáva modrastú farbu. Aj takéto nedokonalosti však môžeme využiť, pretože vďaka nim získava jantárový šperk na jedinečnosti. Medzi inklúzie patria napríklad aj kúsky rastlín alebo živočíšnych tiel, také kamene potom bývajú často vysoko cenené, v šperkárstve sa však väčšinou nepoužívajú. Na výrobu šperkov sú naopak najkrajšie jantáre s čo najmenšími inklúziami.

Čistota jantáru

Brus (cut) a tvar (shape): Jantár sa najčastejšie tvaruje do kabošonu, do klasických drahokamových dizajnov sa vzhľadom k mäkkosti nebrúsi. Preto sa kedysi jantáre na výrobu šperkov vôbec nepoužívali a využívali sa skôr na tvorbu nástenných ornamentov a mozaiky. Nájst' môžeme v podstate ale akýkoľvek tvar, podľa toho, ako sa s jantárom príroda pohrala – k najobľúbenejším patria kvapôčkové, guľaté a oválne kamene. Dajú sa ale určite objaviť aj tvary ako hviezdy, šesťuholníky, päťuholníky, trilióny a srdce.

ÚPRAVY JANTÁRU

Jantáre sú málokedy upravované, napriek tomu sa môžeme stretnúť s jantárom vytvoreným z dvoch či viacerých malých jantárov, ktoré sú za špeciálnych podmienok spojené alebo doslova zlepené do seba. K tomu je potrebná vysoká teplota a tlak, vďaka ktorým môžu vzniknúť tzv. lisované jantáre. Každý takto upravený jantár by však mal byť výrobcom alebo predajcom označený ako upravovaný. Niektoré typy jantárov sú taktiež za pomoci špeciálnych olejov leštené, aby mali vyššiu lesk a hladkosť povrchu.

Ponorením do teplého olejového kúpeľa (napr. ľanového) získava jantár tmavšiu farbu a vyššiu priehľadnosť. Tento typ úpravy taktiež môže podporiť vznik trblietavých a jasných inklúzií.

Samozrejme sa vyrába aj umelý jantár, a to najčastejšie z plastu, do ktorého sa príležitostne zataví aj drobný hmyz alebo rastliny. Od pravého jantáru ho ľahko rozlíšite zabodnutím horkej ihly – umelý kameň sa bude taviť, zvrášťovať a neprijemne páchnuť. Jeho cena navyše nebude nijako vysoká. Obvyklé sú aj napodobeniny zo skla alebo epoxidovej či prírodnej živice.

Pod pojmom rekonštruovaný jantár si predstavte kúsky pravého alebo umelého jantáru, ktorý sa za teploty nad 200 °C lisuje a vyrába sa z neho tzv. ambroid – plastický a mäkký materiál, ktorý sa ľahko tvaruje do neobvyklých dizajnov.

www: farba jantáru sa zvyčajne pohybuje medzi svetlo až zlatisto žltou, červeno alebo hnedo-žltou, v extrémnych prípadoch aj červenou; kalný jantár môže obsahovať submikroskopické bubliny; v závislosti od špiny alebo pyritových formácií sú farby tmavšie; trblietavý modro-oranžový jantár je vzácný; pôvod modrej farby nie je s konečnou platnosťou objasnený

MÝTY A LEGENDY

Pekné a často výstižné bolo pomenovanie jantáru. Zatiaľ čo slovenské slovo jantár laikovi nič nepovie, rímske succinum naznačovalo, že ide o „kamennú šťavu“. Gréci, preslávení svojou zvedavosťou a nadšením z vedeckého poznania, zasa nazvali skamenenú živicu elektrónom, pretože ich zaujala trením vznikajúca statická elektrina. Kebyže sa miesto ebonitovej tyče trela líščím chvostom tyč jantárová, výsledok by bol podobný. Vznikajúca statická elektrina by k povrchu tyče priťahovala všetky drobné smietky z okolia. Veď práve tento jav pri jantároch pozoroval a popísal grécky učenec Thales z Milétu už v 6. storočí pred. n. l.

Väčšina legiend, v ktorých sa hovorí o jantári, operuje taktiež s témou slz – snád' práve kvôli tvaru, v ktorom sa v prírode tento drahý prvok nachádza. Napr. v Sofoklovej tragédii sa hovorí o jantárových slzách, ktoré sa ronia nad smrťou hrdinu Meleagera, ktorý sa stal obeťou matkinej kliatby.

Vzhľadom k tomu, že jantár často obsahuje kedysi živé veci, verili klasickí ctiteľia bohyně Matky, že sa v ňom nachádza podstata samotného života, oživujúci princíp čiže Akáša, ktorý ako „piaty element“ spúta Zem, Vodu, Vzduch a Oheň.

Ruské povesti s jantárom spájajú podobenstvo o spievajúcom kameni, ktorý dokáže počuť iba muž s čistým srdcom. Baltská legenda o vtákovi Gauyovi, ktorý žil na pobreží Jantárového mora v divokých lesoch a v hniezde ukrýval náhrdelník z tohto vzácneho materiálu, na druhú stranu hovorí o získaní jantáru v súvislosti so zločinom – zlý kráľ totiž poslal lojálneho služobníka, aby unikátny šperk ukradol. Keď utekal s náhrdelníkom preč, vták Gauya ho dostihol a vzal ho do zobáku. Potom ho vysoko z neba pustil do mora, ktoré dosiaľ jantár vyplavuje.

Pôvod baltského jantáru sa spája s litovskou legendou o kráľovnej mora Juratė, ktorá sa zamilovala do rybára Kastytisa. Podľa jednej z verzí ju jej žiarlivý otec potrestal tým, že zničil jej jantárový

palác a premenil ju v morskú penu. Zvyšky jej paláca sa dajú dodnes nájsť na brehu Baltského mora vo forme jantáru.

Mexický jantár, ktorý vyniká krásnou červenou farbou, poznali už starí Mayovia, ktorí s ním obchodovali s Aztékmi a ďalšími kmeňmi. Španielski dobyvatelia rozprávali o aztéckom vládcovi Montezumovi, ktorý vraj miešal svoju čokoládu práve jantárovou lyžičkou.

Luxusný jantárový set

jantár čierny - *gagát*

jantárová cesta - Geo: dávna cesta od Jadranského mora k Baltickému moru; vytvorená pre obchodovanie so severským *jantárom* (najčastejšie využívaná v 2.st.po Kr.; viedla z hlavného strediska obchodu s jantárom Aquíleie v severnom *Taliansku* cez Alpy do pôvodne *keltskej* osady Carnuntum, pri ktorej Rimania vybudovali vojenský tábor (pri dnešnej Viedne); cez brod Dunaja pri Devína, pozdĺž riek Morava, Bečva, Odra, cez Toruň v strednom Poľsku k ústiu rieky Visly v zálive Baltského mora; pozri *móda; cesta*

jantárová fermež - *fermež jantárová*

Jantárová komnata - časopis Týden: nachádza sa v Carsom Sele, v Jekaterinburskom paláci; história Jantárovej komnaty sa datuje do roku 1716, keď *tzv. jantárový kabinet* dostal cár Peter I. od pruského kráľa Friedricha Wilhelma I.; neskôršie bol tento *kabinet* obohatený o 24 zrkadlových plôch a stovky jantárových ozdôb cárovnej Alžbety a Kataríny II.; roku 1941 dobyla Cárске Selo nemecká armáda, vypálila ho a vyrabovala; v nemeckých dokumentoch sa uvádza, že demontáž jantárovej mozaiky trvala iba 36 hodín (rozobraté steny boli rozrezané, zabalené do debien, poslané do Könisbergu (Kaliningradu) a ukryté v jednom z *križiackych hradov*; v tom istom roku si časť exponátov prezreli nacistickí vedci a potom zmizla akákoľvek stopa po poklade; postupne sa okolo Jantárovej komnaty vytvoril rad *legiend* a mýtov; dnešná komnata je opätovne vytvorená podľa zachovaných fotografií; práce trvali celých 23 rokov a dokončené boli v apríli 2003; Jantárová komnata má plochu 96m², z ktorých 82m² tvorí jantár; na jej obnovenie sa zakúpilo sedem ton jantáru, z čoho z jedného kilogramu sa využilo iba 170 gramov, ostatok tvoril odpad; väčšina suroviny bola získaná z *materiálu* zabaveného pašerákmi colníkmi, ale pochádza aj zo súkromných zbierok; jednotlivé diely jantárov sú spájané špeciálnym lepidlom, ktorého zloženie je prísne schránené; na celú rekonštrukciu vyčlenila bývalá sovietska vláda sedem miliónov dolárov, ale bola potrebná ešte trojapomiliónová čiastka, ktorú dotovala nemecká firma Ruhrgas AG

-Jantárová komnata; Išlo o 4 jantárové panely doplnené zrkadlami, mozaikami z drahokamov, pozlátenými ornamentmi a sochami. Mozaiky zobrazovali ľudské zmysly – sluch, čuch, zrak a spoločne hmat a chuť. Miestnosť s rozlohou 96 metrov štvorcových osvetľovalo 565 sviec. Výzdoba bola dokončená v 60. rokoch 18. storočia. Použili 450 kg jantáru. Od začiatku II. svetovej vojny začali práce na záchranu cárskeho pokladu. 30. júna 1941 začala 83-dňová evakuácia pokladu do Novosibirsku, Sverdlovksa, Sarapulu a Leningradu. Panely jantárovej komnaty ostali v paláci (obavy z poškodenia). 17. septembra 1941 obsadili Puškin nacisti. 36 dní trvalo, kým Jantárovú komnatu presunuli do zámku v Kaliningrade (nemecky Königsberg). Po skončení vojny sa Jantárová komnata stratila. Kaliningrad, kde bola Jantárová komnata prevezená v roku 1941, bol zbombardovaný britským letectvom. A odvtedy poklad zmizol. Niektorí odborníci tvrdia, že bol zničený počas bombardovania. Pred Druhou svetovou vojnou už izba potrebovala vážnu reštauráciu. Jantárová izba sa počas toho, keď bola v Rusku, neraz reštaurovala a reštauračné práce boli rôznej kvality. Jantárové panely pokrývali lakmi a to bolo zlé, pretože lak tmavie, preniká do štruktúry jantáru a stráca sa jeho priehľadnosť, farba a iné vlastnosti. Povedať, v akom stave sa nachádza stará Jantárová izba dnes, je veľmi ťažké – všetko závisí od toho, kde sa nachádza a v akých podmienkach,“ cituje rádio Hlas Ruska Borisa Igdalova, riaditeľ reštauračnej dielne v Cárskom Sele, ktorá vytvorila kópiu Jantárovej izby. Ten rovnako pochybuje, že by sa Jantárová komnata zachovala. Existuje však skupina ľudí, ktorí stále veria, že tento ruský poklad uzrie svetlo sveta a bude znovu vystavený na pôvodnom mieste, v Katarínskom paláci v meste Puškin.

rekonštruovaná Jantárová komnata (Katarínsky palác v Cárskom Sele, Rusko)

jantárová mozaika - pozri *Jantárová komnata*

Detail mozaiky z Jantárovej komnaty v Jekaterinskom paláci v Carskom Sele pri Petrohradu

tzv. **Jantárový kabinet** - dar pruského kráľa Friedricha Wilhelma I. cárovi Petrovi I.; neskorší základ budúcej *Jantárovej komnaty*

jantárový lak - *lak jantárový*

jantra/yantra - Lexikón východnej múdrosti: doslov. – „nástroj, opora“; v *hinduizme* mystický *diagram* (porovnaj termín *kozmogram*), ktorý sa používa ako symbol *božského princípu*, jeho sily a všetkých jeho aspektov; jantru užíva predovšetkým *tantra*; jantra aj *mandala* sa stali pomôckami na vykonávanie kultových a rituálnych obradov; ide o kultové kresby založené na jednoduchých *geometrických* tvaroch; hrajú dôležitú úlohu pri tantrickej meditačnej praxi; sú oporou pri meditácii, „predlohou“, ktorá pomáha pri „zviditeľňovaní“ a vnútornom uvedomovaní si jednotlivých aspektov a síl božského princípu; najznámejšou jantrou je *Šríjantra*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Yantra>

január - český výraz *leden*; pozri *mesačné obrazy*

-v súvislosti s heslom *Januáriu*: sv. Januáriu - tal. sv. *Gennaro* je meno rozšírené v *Kampánii* a preložené do latinčiny ako *Ianuarius* znamenalo „zasvätený bohu *Janusovi*“; bolo zvyčajne dané deťom narodeným v januári (*Ianuarius*), mesiaci zasväteným bohu

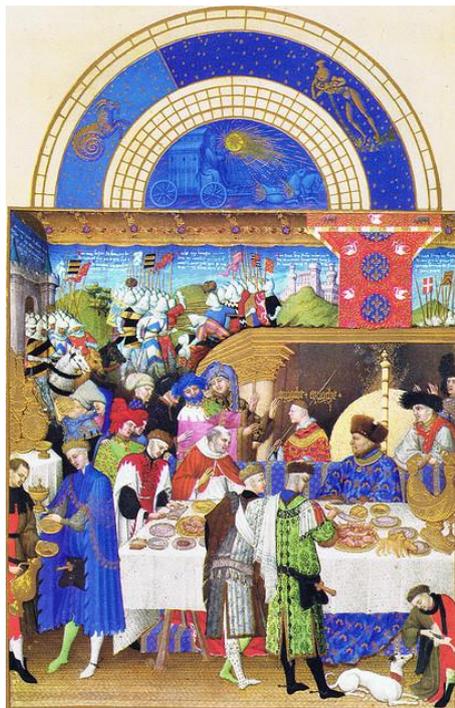

Január. Pri krbe (mesačný obraz z francúzskeho rukopisu)

Január. Boh Ianus (mesačný obraz zo stredovekého rukopisu)

Mnich Pantaleone: Január. Muž zohrievajúci sa pri ohni (mesačný obraz a zverokruhové znamenie Kozoroh, dlážková mozaika Katedrály Santa Maria Annunziata v Otranto, Taliansko, 1163 - 1165)

Jean z Limburgu: Január. Domácnosť vojvodu z Berry (mesačný obraz z Hodiniek vojvodu z Berry, 1412-1416)

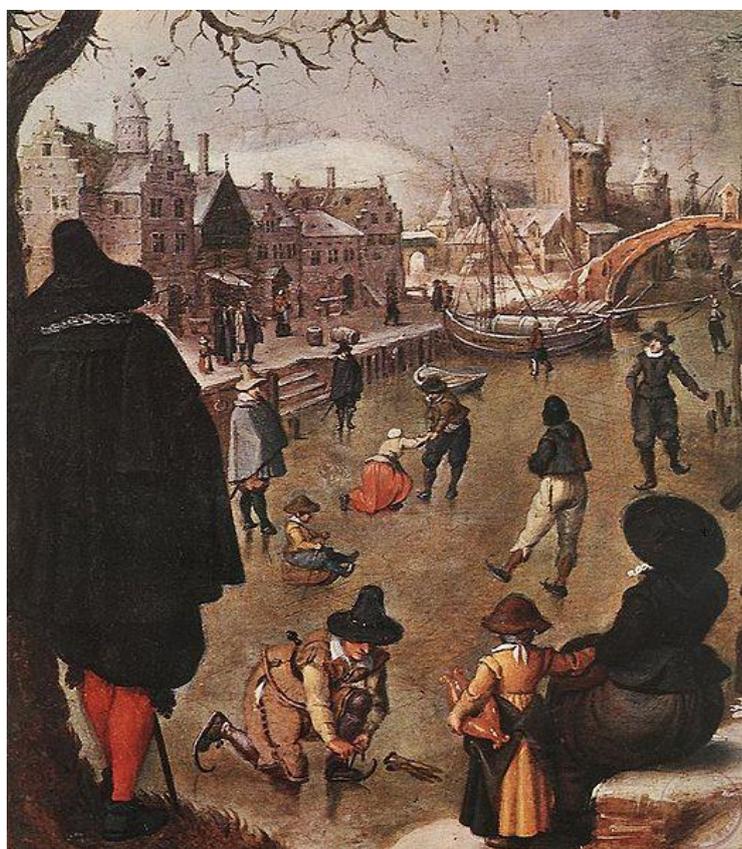
Január. Stolovanie šľachtica (mesačný obraz z Breviarium Grimani, Flámsko, 1510)

Autor neznámy: Január (augsburský mesačný obraz, 1531)

HB podľa Jörga Breua St.: Január (augzburgský mesačný obraz, 16.st.)

S. Vrancx: Január (1.pol. 17.st.)

S. Vrancx: Január (1.pol. 17.st.)

sv. **Januáriu**s - (☩305); tal. *Gennaro*; biskup a kresťanský mučeník, uctievaný ako svätý v *katolíckej cirkvi*; je hlavným patrónom Neapola, v ktorého katedrále sú uložené dve fľaštičky obsahujúce svätcovu krv, ktorá sa skvapalňuje trikrát ročne; neno Gennaro je rozšírené v *Kampánii* a preložené do latinčiny ako Ianuarius znamenalo „zasvätený bohu *Janusovi*“; bolo zvyčajne dané deťom narodeným v januári (Ianuarius), mesiaci zasväteným bohu; sv. Januarius bol biskupom Benveneta; keď navštívil so žiačkou Desire a diakonom Festom veriacich v Pozzuoli, bol zatknutý guvernérom Kampánie a spoločne so svojimi sprievodcami odsúdený na smrť roztrhaním levmi v *amfiteátri* v Pozzuoli (pozri *ad bestias*); neskôr aby predišiel nepokojom medzi ľuďom guvernér trest odvolal; podľa tradície zastavil bol trest ad bestias odvolaný po zázraku; napokon Januárus a spoločníci boli sťatí; rovnaký osud postihol aj Procula, diakona kostola v Pozzuoli, Eutychesa a dvoch laikov a Acuzia, ktorý dovolil kritizovať rozsudky smrti; v Skutkoch Vatikánskych je veľa legend; najznámejšia píše o návšteve Nola, kde stretli zlého sudcu Timotea; ten dal Januária uväzniť a po hroznom mučení hodiť do pece a upáliť; po otvorení pece Januáriu vyšiel bez úhony, dokonca bez poškodeného odevu, iba pohania, ktorí boli svedkami mučenia, zaplatili životom; keď Timotej ochorel, Januáriu ho uzdravil, ale sudca mu nebol vďačný a dal ho priviesť do amfiteátra v Pozzuoli a roztrhať divou zverou; príbeh Januária je jednoznačne inšpirovaný *Knihou Danielovou*

<http://de.wikipedia.org/wiki/Januarius>

http://it.wikipedia.org/wiki/San_Gennaro

A. Gentileschi: Mučenie sv. Januaria v amfiteátri v Pozzuoli (1636)

A. Vaccaro: Nanebovzatie sv. Januária (17.st.)

L. Giordano: Sv. Gennaro prosí s Pannou Máriou Krista a Boha Otca o ochranu pred morom (1656)

janiform - pripomínajúce boha *Janusa*, majúci dve tváre pozerajúce sa do opačných smerov; pozri *bicefalus*

<https://en.wiktionary.org/wiki/janiform>

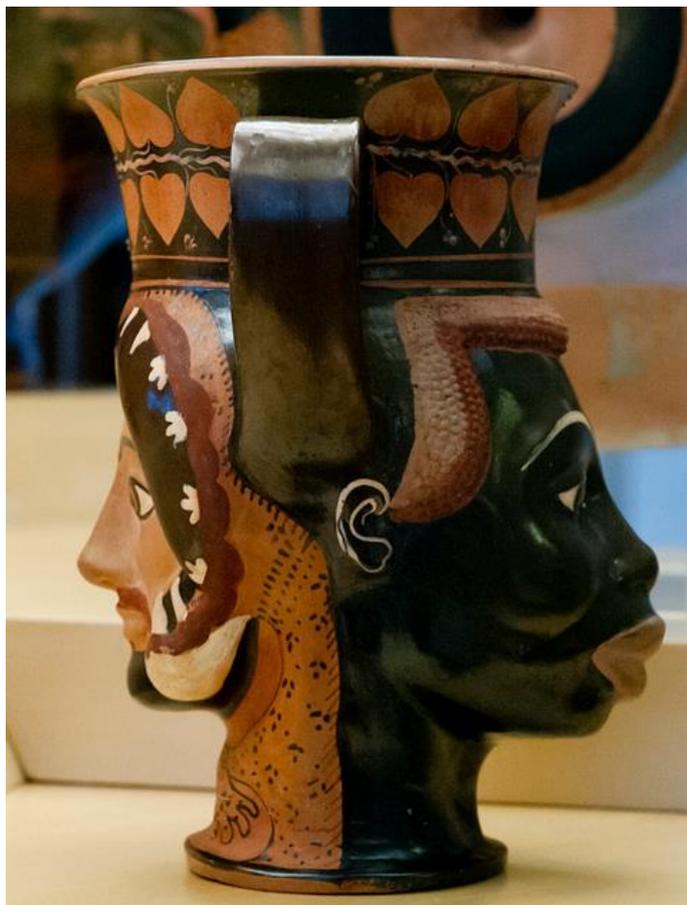
<https://www.google.sk/search?q=janiform&espv=2&biw=1849&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwi--M3zhc3KAhVEmg4KHRRBA0gQsAQIOg&dpr=1#imgrc=q0-ygeAerfIIKM%3A>

Janiform v podobe etiópskej a ženskej hlavy s kalos nápisom (červeno figurový aryballos, 520-510 pr.Kr.)

Janiform v podobe ženských hláv s kalos nápisom (červeno figurový aryballos, 510-500 pr.Kr.)

Janiform v podobe hlavy Herakla a černocho (attický červeno figurový kantharos, 480-470 pr.Kr.)

Janiform v podobe satyra a Etiópčana (attický kantharos s protišmykovou výzdobou, 470-460 pr.Kr.)

Janiform v podobe dvoch mužských hláv (etruský kantharos s protišmykovou výzdobou, 4.st.pr.Kr.)

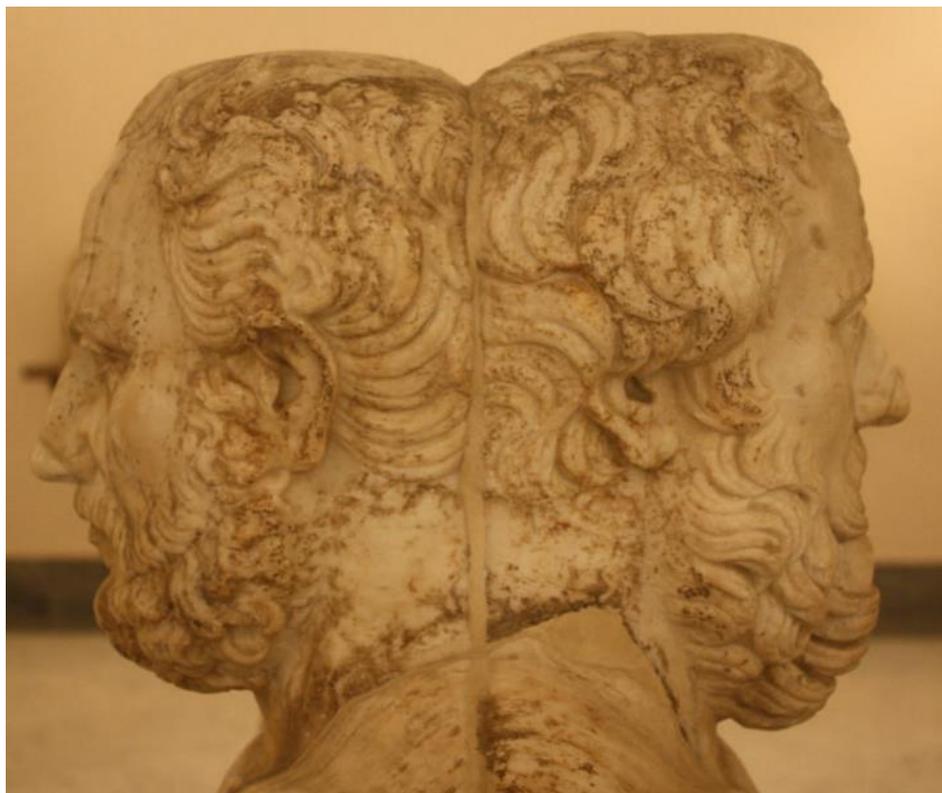
Herma s hlavou Dionýza a bakchnatky (rímsky mramorový janiform, 1.st.)

Herma s hlavou mladíka a ženského fauna (rímsky bronzový janiform, 1.st.pr.Kr.-1.st.)

Herma s hlavou satyra a bakchnatky (rímsky mramorový janiform, 1.st.)

Herma s hlavou Herodota a Thucydidesa (rímsky mramorový janiform, 2.st.)

Janus - lat. variant gréckeho mena Ιανυς/Ianus; jeden z najstarších *rímskych bohov*; boh počiatku a konca všetkých vecí, ochranca dverí a *brán*, boh vchodu a východu, preto zobrazovaný s dvoma tvármi, z ktorých jedna sa obracia dopredu a druhá dozadu; strážil nepriateľských *démonov* a riadil ročný beh *času*, pozeral sa do minulosti aj budúcnosti; s Ianusom je spájaný *začiatok* dňa, prvý deň mesiaca, prvý mesiac roku (pozri *rímsky kalendár*); v Ríme na *Forum Romanum* nedochovaný Ianusov chrám v podobe *dvojitej brány*, ktorá sa zatvárala iba v dobe *mieru*; pozri *hlava, Fons, janiform, biformný*

<http://www.yanos.nl/index.php/about-us/what-s-in-the-name/>

Janus (janiform, antická socha)

Január. Boh Ianus (mesačný obraz zo stredovekého rukopisu)

P. P. Rubens: Janusov chrám (1635)

Nasledovník G. de Lairese: Cisár Augustus dáva zatvoriť dvere Janusovho chrámu (18.st.)

japan - 1. jemný ručný *papier* vyrábaný pôvodne z lyka niektorých japonských stromov najmä *moruše*; v Európe prvýkrát používaný v *Holandsku* v 17.st.; vhodný na kresbu, tlač *grafických listov* a *bibliofilské výtlačky*; dokonale savý, s hodvábnym leskom; pozri *kozy*, *drevorez japonský*
2.jemná *hodvábná* tkanina; pozri *textília*

Japet/Iapetos - v *gréckej mytológii* syn *Urána* a *Gaie*, otec *Titána Atlasa*, *Prométhea*, *Epimetea* a *Menoista*, ktoré mu porodila *Klymena*; zúčastnil sa vzbury proti *bohom Olympu* na strane svojho brata *Krona* a víťazný *Zeus* ho zhodil do *Tartaru*; keďže *Kron* v *rímskej mytológii* čiastočne splyva so *Saturnom*, bol astronómami jeden z mesiacov *Saturna* pomenovaný *Japet* (porovnaj *metamorfóza*); pozri *astronomické symboly*

[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%B1%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%8C%CF%82\(%CE%BC%CF%85%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1\)](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%B1%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%8C%CF%82(%CE%BC%CF%85%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1))